

Coeliodes nigratarsis nieuw voor de Nederlandse fauna (Coleoptera: Curculionidae)

TH. HEIJERMAN

HEIJERMAN, TH., 1993. *COELIODES NIGRITARSIS* NEW TO THE DUTCH FAUNA (COLEOPTERA: CURCULIONIDAE). – *ENT. BER., AMST.* 53 (12): 183-184.

Abstract: *Coeliodes nigratarsis* is recorded for The Netherlands for the first time. Four specimens were collected from birch trees using a beating tray, in a peatmoor near Winterswijk, province of Gelderland.

Tarthorst 597, 6708 HV Wageningen.

Inleiding

Volgens Everts (1903) komen in Europa 12 soorten van het genus *Coeliodes* Schönherr voor, waarvan vijf ook in Nederland. In de naamlijst van Brakman (1966) worden dezelfde vijf soorten genoemd en één soort als voorkomend in het aangrenzend gebied. Volgens Huijbregts en Krikken (1985, 1988) zijn er sindsdien geen nieuwe soorten van dit genus voor onze fauna gemeld.

Op 8 juni 1992 klopte ik twee exemplaren (♂♂) van *C. nigratarsis* Hartmann van jonge berken (*Betula* spp.) in het Wooldse Veen bij Winterswijk en op 5 mei 1993 wederom twee exemplaren (1♂, 1♀).

Systematiek

Coeliodes nigratarsis werd oorspronkelijk door Hartmann beschreven als een subspecies van *C. rubicundus* (Herbst). Ook Everts (1903) noemt in een voetnoot het voorkomen van '... eene groote var. *nigratarsis* Hartmann uit het Schwarzwald ...' en Hoffmann (1954) neemt *nigratarsis* eveneens op als een variëteit van *C. rubicundus*. *Coeliodes nigratarsis* werd echter door Reitter (1916) reeds als een goede soort beschouwd, hierin gevolgd door meer recente auteurs als Dieckmann (1972), Lohse (1983), Tempère & Péricart (1989) en Morris (1991). Volgens Dieckmann (1972) rechtvaardigen de morfologische kenmerken, de biologische bijzonderheden en het sympatrisch

voorkomen met *C. rubicundus* de specifieke status.

Beide soorten kunnen met behulp Dieckmann (1972) en Lohse (1983) goed onderscheiden worden. *Coeliodes nigratarsis* is duidelijk groter dan *C. rubicundus*, de tarsen zijn veel donkerder, soms bijna zwart, de tussenruimten op de dekschilden zijn minder gewelfd en de even tussenruimten hebben doorgaans meer schubrijen dan bij *C. rubicundus*. Bij twijfel kan nog de vorm van aedeagus als diagnostisch kenmerk gebruikt worden, terwijl het pygidium bij het vrouwtje van *C. nigratarsis* is voorzien van een scherpe lengtekiel, die bij *C. rubicundus* ontbreekt.

Oecologie

Vier van de zes inheemse soorten van *Coeliodes*, namelijk *C. erythroleucus* (Gmelin), *C. ruber* (Marsham), *C. trifasciatus* Bach en *C. dryados* (Gmelin), leven op eiken (*Quercus* spp.) en deze worden gerekend tot het subgenus *Coeliodes* s. str. De twee op berken (*Betula* spp.) levende soorten, *C. rubicundus* en *C. nigratarsis*, worden tot het subgenus *Coeliodinus* Wagner gerekend (Everts, 1903; Lohse, 1983; Koch, 1992). *Coeliodes nigratarsis* zou monofaag op de zachte berk (*B. pubescens* Ehrh.) voorkomen terwijl *C. rubicundus* op de ruwe berk (*B. pendula* Roth) en in de Alpen op de dwergberk (*B. nana* L.) voorkomt (Dieck-

mann, 1972; Koch, 1992). Allen (1950) meldt dat *C. nigratarsis* in Centraal- en Noord-Europa op berken en op wilgen (*Salix* spp.) zou voorkomen. Volgens Reitter (1916) leeft *C. nigratarsis* in het Schwarzwald op berken en de geoorde wilg (*Salix aurita* L.).

Terwijl *C. rubicundus* algemeen voorkomt in allerlei biotopen als bosranden, heiden en hoogvenen, schijnt *C. nigratarsis* veel meer een stenotope soort waarvan de verspreiding beperkt is tot hoogveengebieden (Dieckmann, 1972; Koch, 1992). De vangst in het Wooldse Veen is hiermee in overeenstemming.

Over de larvale ontwikkeling van de soorten van het genus *Coeliodes* is weinig bekend. De larven van *C. nigratarsis* leven waarschijnlijk, net als de larven van *C. rubicundus*, in de vrouwelijke katjes van hun waardplanten (Scherf, 1964; Dieckmann, 1972; Koch, 1992). Volgens Dieckmann (1972) verschijnen de imagines in april. De kevers van de nieuwe generatie zoeken waarschijnlijk al in juli hun winterverblijf op in het strooisel (de moslaag). Ook de imagines van *C. rubicundus* gaan al vroeg in het jaar naar hun winterverblijf. Vanaf augustus treft men geen kevers meer aan op de waardplant; deze zouden dan nog wel te verzamelen zijn door het zeven van strooisel (Dieckmann, 1972).

Verspreiding

Coeliodes rubicundus is een in heel Europa wijd verbreide en niet zeldzame soort. Voor ons land meldt Brakman (1966) deze soort voor alle (11) provincies met uitzondering van Friesland, Groningen, Drenthe en Utrecht. Friesland kan echter aan de zeven provincies worden toegevoegd: in juli 1974 verzamelde ik vier exemplaren in Oudehaske (Scharsterland).

Coeliodes nigratarsis daarentegen is zeldzamer en met een beperkter verspreidingsgebied: Schotland, Zweden, Finland, Denemarken, Frankrijk, Duitsland, Oostenrijk, Polen (Dieckmann, 1972; Lucht, 1987) en sinds kort ook Engeland (Cumberland; Read, 1992). In de catalogus van Lucht (1987) wordt de soort niet voor de Benelux-landen vermeld.

Het is niet uitgesloten dat *C. nigratarsis* in oudere collecties voorkomt als *C. rubicundus nigratarsis*. Zo stonden er in de palaearktische collectie van het Zoölogisch Museum te Amsterdam buitenlandse exemplaren van *C. nigratarsis* als variëteit van *C. rubicundus*. Het verdient dus aanbeveling om het materiaal van *C. rubicundus* van de Nederlandse collecties te controleren op de aanwezigheid van *C. nigratarsis*.

Literatuur

- ALLEN, A. A., 1950. *Coeliodes nigratarsis* Hartmann (Col., Curculionidae) in Scotland: an addition to the British fauna. – *Entomologist's mon. Mag.* 86: 88-89.
- BRAKMAN, P. J., 1966. Lijst van coleoptera uit Nederland en het omliggend gebied. – *Monogr. ned. ent. Ver.* 2: i-x, 1-219.
- DIECKMANN, L., 1972. Beiträge zur Insektenfauna der DDR: Coleoptera – Curculionidae: Ceutorhynchinae. – *Beitr. Ent.* 22: 3-128.
- EVERTS, E., 1903. *Coleoptera Neerlandica* 2: i-iv, 1-796. Nijhoff, 's-Gravenhage.
- HOFFMANN, A., 1954. Coléoptères curculionides, deuxième partie. – *Faune Fr.* 59: 487-1207.
- HUIJBREGTS, J. & J. KRIKKEN, 1985. Overzicht van wijzigingen in de lijst van Nederlandse kevers (1966-1984). – *Nieuwsbrief European Invertebrate Survey – Nederland* 16: 23-30.
- HUIJBREGTS, J. & J. KRIKKEN, 1988. Aanvullingen op de lijst van Nederlandse kevers (1985-1986). – *Nieuwsbrief European Invertebrate Survey – Nederland* 18: 7-8.
- KOCH, K., 1992. *Die Käfer Mitteleuropas, Ökologie* 3: 5-389. Goecke & Evers, Krefeld.
- LUCHT, W. H., 1987. *Die Käfer Mitteleuropas, Katalog*: 1-342. Goecke & Evers, Krefeld.
- LOHSE, G. A., 1983. Unterfamilie: Ceutorhynchinae. In: *Die Käfer Mitteleuropas* (H. Freude, K. W. Harde & G. A. Lohse, eds) 11: 180-253. Goecke & Evers, Krefeld.
- MORRIS, M. G., 1991. A taxonomic check list of the British Ceutorhynchinae, with notes, particularly on host plant relationships (Coleoptera: Curculionidae). – *Entomologist's Gaz.* 42: 255-265.
- READ, R. W. J., 1992. *Coeliodes nigratarsis* Hartmann (Col.: Curculionidae) in Cumbria. – *Entomol. Rec. J. Var.* 104: 18.
- REITTER, E., 1916. *Fauna Germanica, Die Käfer des Deutschen Reiches* V: 1-168. Lutz, Stuttgart.
- SCHERF, H., 1964. Die Entwicklungsstadien der mitteleuropäischen Curculioniden (Morphologie, Bionomie, Ökologie). – *Abh. senckenb. naturforsch. Ges.* 506: 1-335.
- TEMPÈRE, G. & J. PÉRICART, 1989. Coléoptères curculionidae, quatrième partie. – *Faune Fr.* 74: 1-534.